

Op naar nieuwe kerndoelen voor de onderbouw!

PRIMAIR ONDERWIJS, ONDERBOUW VOORTGEZET
ONDERWIJS EN (VOORTGEZET) SPECIAAL ONDERWIJS

 WCC 2023

 Marijn Meijer

Programma

1. Korte toelichting.
2. Aan het werk: stellingen
3. Discussie
4. Vragen?

SLO expertisecentrum voor het curriculum

Wat doet SLO?

Wie

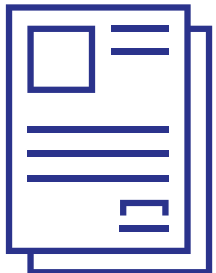
Landelijk expertisecentrum voor het curriculum

Vanuit

Curriculumexpertise en vakinhoudelijke expertise samen met onderwijspraktijk

Op basis van

Onderwijspraktijk
Maatschappelijke ontwikkelingen
Wetenschappelijke inzichten

Wettelijke taak vanuit SLOA

- Het ontwikkelen en onderhouden van landelijke leerplankaders, het ondersteunen en adviseren van de minister omtrent leerplanontwikkeling en onderzoek en aanvullende activiteiten ten aanzien van het curriculum.

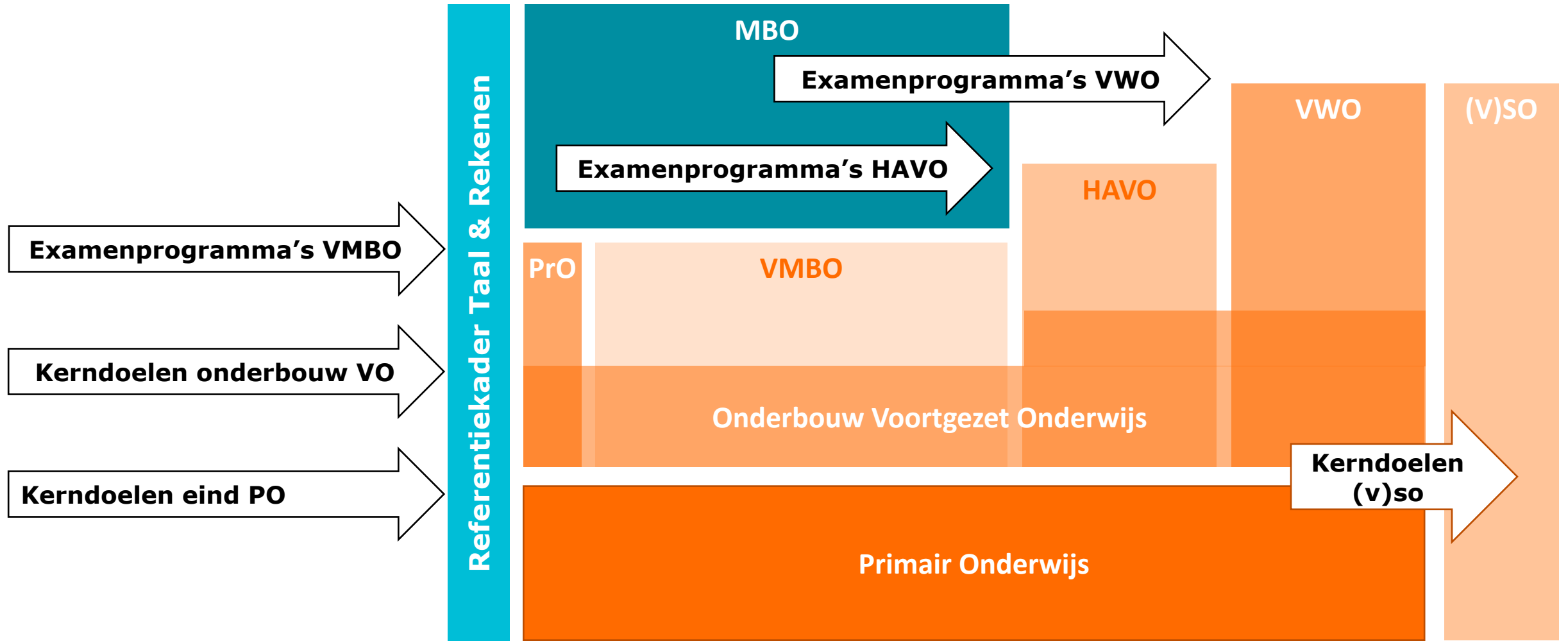
1. Het formele curriculum

Goed onderwijs door heldere doelen

Beoogd curriculum	Wettelijk vastgesteld in kerndoelen, eindtermen en het Referentiekader Taal en Rekenen.
Uitgevoerd curriculum	Vertaling van doelen door leraren/scholen in de onderwijspraktijk.
Gerealiseerd curriculum	Resultaten en ervaringen van leerlingen in het onderwijs.

Het formele curriculum in Nederland

Kerdoelen voor po, onderbouw vo en (v)so

/ Wat zijn kerndoelen (op dit moment)?

- / Aanbodsdoelen vastgesteld per leergebied niveau einde po en onderbouw vo
- / 58 po en 58 vo geordend in zeven domeinen
- / Formele opdracht aan de school vanuit de overheid; verankerd in wet- en regelgeving
- / Verbijzondering van reguliere kerndoelen voor SO (2 sets so, 3 sets vso)

/ Wat is het niet?

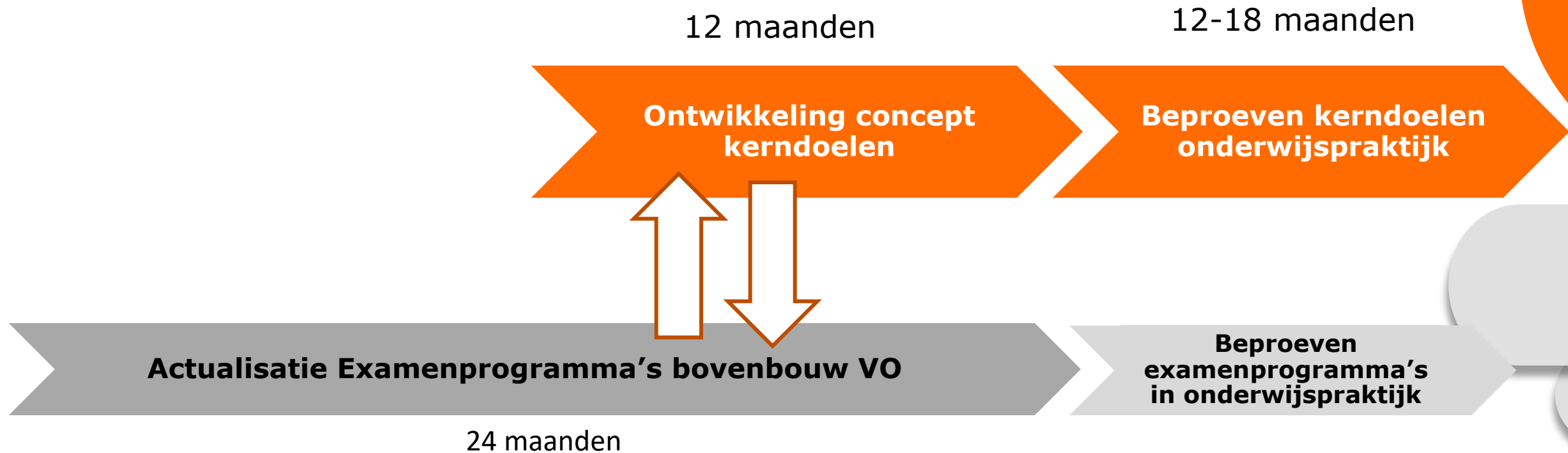
- / Kerndoelen zijn geen vorm van pedagogiek, didactiek of voorgeschreven onderwijstijd
- / Kerndoelen beschrijven geen leerstof per schooljaar

Kerdoelen urgentie

- ✓ Achterstallig onderhoud kerndoelen (2006 po & vo) (2010 so) (2014 vso)
  - ✓ Belangrijke inhouden ontbreken / doelen zijn niet meer actueel
  - ✓ Niet alle leerlingen krijgen structureel onderwijs in o.a. burgerschap en digitale geletterdheid
- ✓ Formulering is te globaal waardoor er (te) weinig sturing vanuit gaat
  - ✓ Onduidelijkheid voor leraren wat 'moet' en 'mag'
  - ✓ Uitgeverijen en (commerciële) organisaties vullen curriculum in -> werkdruk bij leraren
  - ✓ Verschillen tussen scholen worden groter, negatief effect op gelijke kansen van leerlingen
- ✓ Doorlopende leerlijnen niet op orde
  - ✓ Doorstroom en opstroom van leerlingen wordt bemoeilijkt
- ✓ Kerndoelen en het Referentiekader Taal en Rekenen sluiten onvoldoende op elkaar aan
- ✓ Basisvaardigheden leerlingen onder druk

Kerdoelen en examenprogramma's

Kerdoelen kwaliteitscriteria

- ✓ Ontwerpruimte
  - ✓ Kerndoelen worden ontworpen voor 70% van de onderwijstijd
- ✓ Doeldomeinen
  - ✓ Herkenbare weerspiegeling in de totale set kerndoelen
- ✓ Kansengelijkheid
  - ✓ Diversiteit, geletterdheid, gecijferdheid, LOB, burgerschap.
- ✓ Doorlopende leerlijn
  - ✓ Drempelloze doorstroom, aansluiting en overgangen
- ✓ Samenhang
  - ✓ Consistente opbouw, voorkomen van overladenheid
- ✓ Doelformuleringen
  - ✓ Aanbod, ervaring en beheersing; concreet, consistent, gerichte handelingswerkwoorden

Mens en natuur

/ Samengesteld leergebied uit de disciplines:

- / Biologie, natuur- en scheikunde
- / Fysische geografie
- / Techniek

/ Samenhang met Mens & maatschappij

- / Bestaat uit: sociale geografie, geschiedenis, economie

/ Overlap in

- / Geografie
- / Ruimte (omgeving, landschap), tijd
- / Actuele vraagstukken

po: 8 kerndoelen
vo: 14 kerndoelen

hv3: enkele kerndoelen-plus

Voor 50% van de leerlingen is dit eindonderwijs in de natuurvakken.

- **profielkeuze**
- **beeld van de bovenbouw**
- **beeld van wetenschap en technologie**

Verschijningsvormen van doelen

kerndoel

doelzin	De leerling analyseert het strikken van veters
uitwerking	herkennen in een strik: het platte knoop of oud wijf leggen van een platte knoop met lussen Begrijpen van het onderliggende principe van het strikken Toepassen van het onderliggende principe Ontwarren van een knoop
Te denken valt aan	Diverse schoenen, korte en lange veters, diversiteit aan veters.

Aan de slag!

/ Aantal stellingen om aan het denken te zetten

/ Per stelling: denken, delen, ga staan: eens of oneens

De kern van mens en natuur is de vakinhoud.

Het draait om begrip hoe wetenschappers en technologen denken en werken en hoe ze aan hun kennis komen.

Ik vind het belangrijker dat leerlingen nadenken
over actuele vraagstukken en daarbij gebruik
maken van vakinhoud dan leren over ...
[willekeurige vakinhoud]

Samenhang tussen de disciplines is niet belangrijk.

Leerlingen moeten feiten van fabels
kunnen onderscheiden.

Divergeren: discussiëren in groepen over

- ✓ Een aantal discussiepunten (resultaat op flap-over), over ...
  - ✓ Scheikunde in het basisonderwijs bestaat uit/ gaat over ...
  - ✓ Een leerlijn bestaat voor mij uit ...
  - ✓ In de onderbouw bestaat samenhang met andere leergebieden uit .... , omdat ...
  - ✓ Aan het eind van de 2-3^e klas moeten de leerlingen (= eindonderwijs) minimaal
    - Een beeld hebben van scheikunde en dat bestaat uit ... [deze vakinhouden]omdat ...

Convergeren: korte toelichting op flap-over

- ✓ Scheikunde in het basisonderwijs bestaat uit/ gaat over ...
- ✓ Een leerlijn bestaat voor mij uit ...
- ✓ In de onderbouw bestaat samenhang met andere leergebieden uit .... , omdat ...
- ✓ Aan het eind van de 2-3^e klas moeten de leerlingen (= eindonderwijs) minimaal
  - Een beeld hebben van scheikunde en dat bestaat uit ... [deze vakinhouden]
  - omdat ...
- ✓ Onze algehele bevinding/conclusie is: ...
- ✓ We geven het kerndoelenteam de volgende boodschap mee: ...

Vragen?

Stationsplein 1
Postbus 502
3800 AM
Amersfoort

+31 033 484 08 40
actualisatieonderwijsdoelen@slo.nl
www.actualisatiekerndoelen.nl

SLO is het landelijk expertisecentrum voor het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. Samen met het onderwijsveld actualiseert SLO de kerndoelen en examenprogramma's. Wil je weten wat SLO nog meer doet? Bezoek onze website www.slo.nl.

Examenprogramma's bovenbouw vo

- Wat zijn examenprogramma's?
  - Vastgesteld op het niveau einde bovenbouw VO
  - Beheersingsdoelen per vak, geordend in (sub)domeinen (op dit moment)
  - Indien er sprake is van een centraal examen: een verdeling van inhoud voor centraal en schoolexamen
  - Bij wet- en regelgeving vastgelegd curriculumdocument
- Wat is het niet?
  - Examenprogramma's bevatten geen vorm van pedagogiek, didactiek of voorgeschreven onderwijstijd
  - Examenprogramma's beschrijven geen leerstof per schooljaar
  - Examenprogramma's beschrijven geen specificaties voor het centraal examen (syllabi)

2. Actualisatie kerndoelen: van toen naar nu

Basisvaardigheden onder druk

Niet iedere leerling wordt groter geworden

Eminè heeft al 8... de methode”

EHBO, zwemles, ...

Jordan wil... doelen: gekke mix
... de Regenboog niet

Referentien... recht? ...

In “Eindtermen? Geen... maar stuit op drempels
... maar begint VO-1 op nul

In... burgerschapson...
... maar begint VO-1 op nul

Historisch beeld

- 2014:** Wens tot het herziening curriculum
- 2015:** Platform 2032: maatschappelijke dialoog
- 2016:** Oplevering rapport Ons Onderwijs 2032
- 2017:** Start Curriculum.nu
- 2018:** Ontwikkelteams Curriculum.nu van start
- 2019:** Opbrengsten Curriculum.nu gereed: bouwstenen po en onderbouw vo; adviezen bovenbouw vo
- 2020:** SLO gaat vervolgfase voor kerndoelen uitvoeren... on hold
- 2020:** Wetenschappelijke Curriculumcommissie
- 2021:** Kabinet valt, Curriculum.nu controversieel
- 2021:** Drie rapporten van de Curriculumcommissie over verleden en toekomst curriculumbijstelling
- 2021:** Minister kondigt aan dat Curriculum.nu qua proces is afgerond, opbrengsten zijn input
- 2021:** OCW geeft SLO opdracht tot actualiseren van de examenprogramma's (december)
- 2022:** OCW geeft SLO opdracht tot actualiseren kerndoelen Nederlands, rekenen en wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap (april)
- 2023:** OCW geeft SLO vervolgopdracht tot actualisatie kerndoelen mens en maatschappij, mens en natuur, bewegen en sport, kunst en cultuur en moderne vreemde talen

Opdracht van ministerie OCW

- ✓ **Actualiseren** van kerndoelen voor de leergebieden:
  - ✓ Nederlands, rekenen en wiskunde (bestaand)
  - ✓ Burgerschap en digitale geletterdheid (nieuw)
  - ✓ Opdracht voor overige leergebieden Mens & natuur, M&M, B&S, K&C, MVT.
- ✓ **Teams** van leraren, vakexperts en curriculumexperts
- ✓ Conceptkerndoelen én advies Referentiekader Taal en Rekenen
- ✓ In **12 maanden** via de volgende tussenproducten:
  - ✓ Karakteristiek en raamwerk per leergebied
  - ✓ Gezamenlijk raamwerk van conceptkerndoelen van de vier leergebieden voor po en vo
  - ✓ Uitwerking selectie(s) conceptkerndoelen per leergebied
  - ✓ Uitwerking volledige set conceptkerndoelen en toelichtingsdocument per leergebied
  - ✓ Eindproduct: Conceptkerndoelen voor genoemde vier leergebieden voor primair en voortgezet onderwijs + voorstel vervolg referentiekader

Van grootschalig naar overzichtelijk

Curriculum.nu

- Grootse onderwijsvernieuwing
- Groot proces met vage opdracht
- Teacher in the lead
- Bouwstenen voor alle vakken/leergebieden
- Alles verandert, tegelijkertijd en integraal
- Regie door sectorraden en bonden

Actualisatie kerndoelen

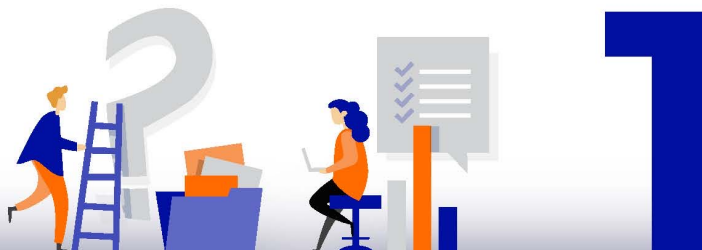
- Alleen kerndoelen actualiseren
- Compact proces met heldere kaders
- Leraren, vakexperts en curriculumexperts
- Doelen eind po, eind onderbouw vo en (v)so
- Tempo verschillen, prioriteit bij basisvaardigheden
- Regie door OCW via SLO

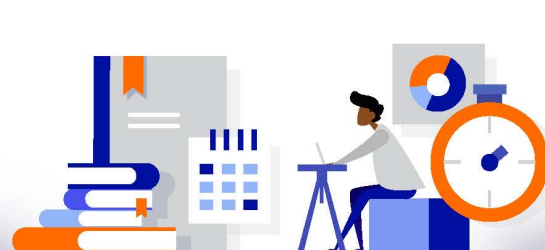
3. Actualisatie kerndoelen: proces en uitvoering

Naar geactualiseerde **kerndoelen** in twee fasen

1

2

Ontwikkelen

12 MAANDEN

Wat

- › Conceptkerndoelen voor eind primair onderwijs, einde onderbouw voortgezet onderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs
- › Voorstel functie en bruikbaarheid Referentiekader Taal en Rekenen
- › Teams met leraren, vakexperts en curriculumexperts per leergebied, aangestuurd door procesregisseur
- › Start met Nederlands, rekenen-wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap
- › Concretere doelen: aanbod-, beheersings- en ervaringsdoelen
- › Tussenproducten:
  - › Karakteristiek en raamwerk per leergebied
  - › Gezamenlijk raamwerk van conceptkerndoelen van de vier leergebieden voor po en vo
  - › Uitwerking selectie(s) conceptkerndoelen per leergebied
  - › Uitwerking volledige set conceptkerndoelen en toelichtingsdocument per leergebied
  - › Eindproduct: conceptkerndoelen + voorstel vervolg referentiekader

Wie

- › **Opdrachtgever:** OCW
- › **Opdrachtnemer:** SLO. Er wordt samengewerkt met leraren, vakexperts, curriculumexperts, wetenschappers, vakverenigingen en lerarenorganisaties en betrokken (onderwijs)organisaties
- › Advieskring met experts en onderwijsvertegenwoordigers per team

Beproeven kwaliteit kerndoelen

12 TOT 18 MAANDEN

Wat

- › Conceptkerndoelen worden beproefd op effectiviteit en bruikbaarheid in de praktijk op scholen voor primair onderwijs, onderbouw voortgezet onderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs
- › Op basis van handreikingen en illustratief beeldmateriaal (dat voortkomt uit het eindproduct van fase 1 'Ontwikkelen')
- › Systematische verzameling van gegevens en ervaringen
- › Verwerken van de opbrengsten van het beproeven in de conceptkerndoelen
- › Na de fase van beproeven stellen de minister van OCW en de kamer de kerndoelen vast

Wie

- › **Opdrachtgever:** OCW
- › **Opdrachtnemer:** SLO
- › Betrokkenheid van een grotere groep, zoals educatieve uitgeverij en toetsontwikkelaars

Van opdracht naar uitvoering

Ontwerpkader OCW

Concept werkopdracht aan SLO

Advies Curriculumcommissie

Kamerdebat

Werkopdracht aan SLO

Startnotities

Werving & Selectie

Handboek en werkinstructies

Uitvoering

Monitoring

STAP 1

Karakteristiek

STAP 2

Raamwerk voor 4 leergebieden

STAP 3

Uitwerking selectie kerndoelen

STAP 4

Uitwerking gehele set kerndoelen

Bijstelling
Referentiekader

Opleveren:

- Conceptkerndoelen NL, RW, BU en DG po, vo, (v)so
- Advies vervolg Referentiekader Taal en Rekenen
- Toelichtingsdocument

Alle trajecten op een rij

September 2023

Januari 2024

Juli 2024

2025

Fase van beproeven Kerndoelen NE/RW

Kerndoelen BU / DG

Fase van beproeven Kerndoelen BU / DG

Kerndoelen M&M / M&N / MVT / B&S / K&C

Fase van beproeven ....

Examenprogramma's NE / MVT / NWV / ML / WISK / KT / FR

Fase van beproeven ....

Opstartfase

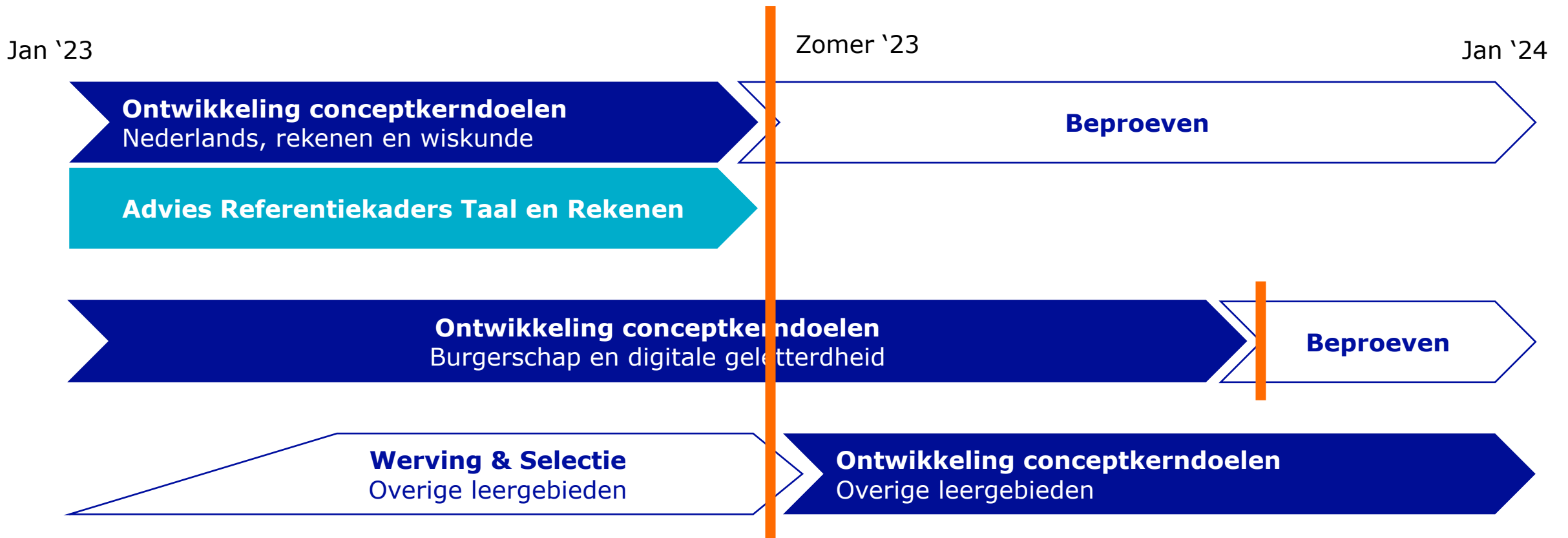
Examenprogramma's B&S / K&C / M&M

Fase van beproeven Wiskunde VMBO

Kerndoelen (voortgezet) speciaal onderwijs ZML/MB + Functionele kerndoelen

Kerndoelen Caribisch Nederland

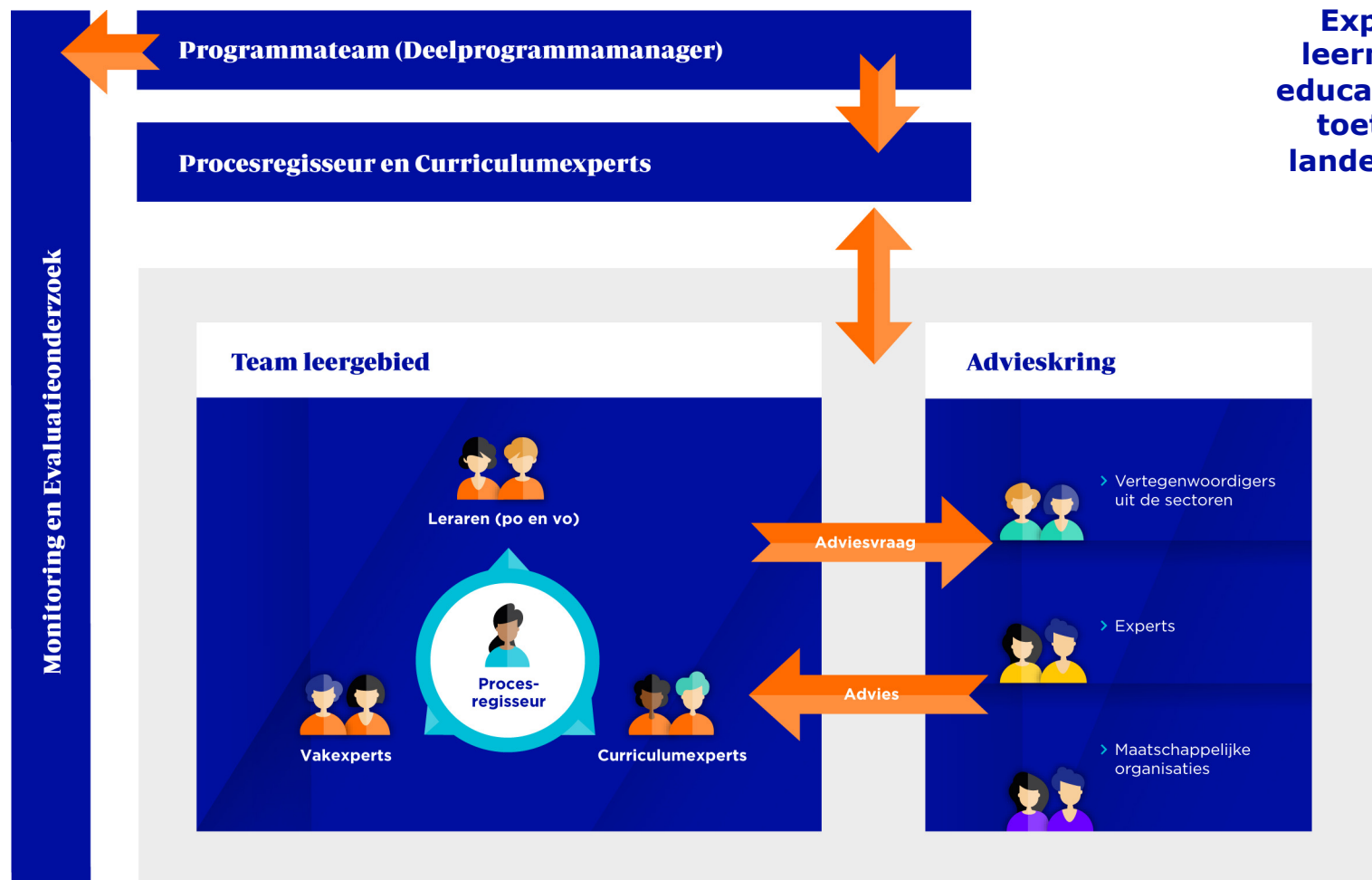
Tijdslijn actualisatie kerndoelen

Teams actualisatie kerndoelen

Rol advieskring en monitoring

Expertsessies voor
leermiddelenmakers,
educatieve uitgeverijen,
toetsontwikkelaars
landelijke organisaties

Rol vakverenigingen

- / Onderdeel van selectiecommissie teams van de kerndoelen
- / Betrokken bij leergebiedspecifieke input bij startnotitie
- / Aanleveren van namen voor advieskring voor kwaliteitsborging
- / Deelname aan de advieskring voor kwaliteitsborging (vertegenwoordiger)
- / Betrokken bij (regionale) raadpleging kerndoelen
- / Betrokken bij werving van pilotscholen (fase van beproeven)

Kerdoelen uitgangspunten (2)

/ De conceptkerndoelen

- / in lijn met rationale (kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming)
- / gelijktijdig uitgewerkt voor po en vo in doorlopende leerlijn
- / gemeenschappelijke architectuur
- / ordening van inhoud
- / consistentie in opbouw en uitwerking
- / doen recht aan de vrijheid van onderwijs, conform artikel 23

/ De conceptkerndoelen worden uitgewerkt op basis van:

- / de huidige kerndoelen po, (v)so, vo en Referentiekader Taal en Rekenen
- / startnotities van de leergebieden
- / werkinstructies en formats, aangeleverd door SLO
- / voor zo ver bruikbaar de opbrengsten van Curriculum.nu, rekening houdend met de aanbevelingen van de wetenschappelijke curriculumcommissie
- / verkenningen/evaluaties van de vier leergebieden/evaluatie van het Referentiekader